

## O'ZBEKISTONDA MEDIA SAVODXONLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI

*Abdiyeva Sarvinoz Shoyimovna*

**Kalit so'zlar:** media savodxonlik, raqamli kompetensiya, axborot xavfsizligi, dezinformatsiya va manipulyatsiya, fact-checking, data-oddiylashtirish (data simplification), raqamli pedagogika, STEAM yondashuvi, gamifikatsiya, mikroo'qitish (microlearning), kritik fikrlash, algoritmik xabardorlik, vizual savodxonlik, ijtimoiy tarmoqlar etikasi, mahalliy kontekst.

**Annotatsiya:** Maqolada O'zbekistonda media savodxonlikni oshirishga doir zamonaviy yondashuvlar nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Avvalo, media savodxonlik tushunchasining mazmuni - axborotni izlash, tahlil qilish, baholash va mas'uliyatli yaratish ko'nikmalari - konseptual asos sifatida yoritiladi. Raqamli muhitda dezinformatsiya, manipulyativ narrativlar, "deepfake" kontent, algoritmik filtrlash va e'tibor iqtisodiyotining ta'siri kabi xavf omillari mahalliy kontekstda muhokama etiladi.

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya davrida media savodxonlik masalasi O'zbekiston jamiyatining axborot madaniyatini yuksaltirishda eng muhim omillardan biri sifatida maydonga chiqmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlar hayotimizning ajralmas qismiga aylangani sari, insonlarning axborotni izlash, tanlash, tahlil qilish va baholash ko'nikmalari strategik ahamiyat kasb etmoqda. Bugungi kunda har bir fuqaro nafaqat axborot iste'molchisi, balki uning yaratuvchisiga aylangan. Shu bois, media savodxonlik – bu faqat jurnalistlar yoki o'qituvchilar uchun emas, balki butun jamiyat uchun zarur bo'lgan raqamli kompetensiya majmuasidir. O'zbekistonda axborot oqimlarining kuchayishi, dezinformatsiya, "fake news", sun'iy intellekt yordamida yaratilgan kontentlarning ko'payishi, vizual manipulyatsiyalar va "clickbait" sarlavhalar ta'siri ostida aholining axborot xatti-harakatlari tobora murakkablashib bormoqda. Shu sharoitda media savodxonlikni oshirishning zamonaviy, ilmiy asoslangan, pedagogik va texnologik yondashuvlarini ishlab chiqish dolzarb ehtiyojdir.

Media savodxonlik mohiyatan insonning axborot manbalarini tahlil qilish, baholash va ularni tanqidiy fikrlash asosida qayta ishlash qobiliyatini anglatadi. UNESCO, European Media Literacy Index kabi xalqaro manbalar media savodxonlikni fuqarolik faolligi, axborot xavfsizligi va demokratik jamiyatning poydevori sifatida baholaydi. O'zbekiston ta'lim tizimi ham bu borada bosqichma-bosqich islohotlarni amalga oshirmoqda — jurnalistika, filologiya, axborot texnologiyalari yo'nalishlarida media savodxonlik elementlarini o'qitish, "Media va

axborot savodxonligi” modullarini joriy etish, o‘qituvchilar malakasini oshirishda raqamli pedagogikani keng qo‘llash shular jumlasidandir. Biroq mavjud tajribalar ko‘proq nazariy darajada qolib, o‘quvchi yoki talabaning real axborot muhitida xatti-harakatlarini o‘zgartiruvchi amaliy mashq va baholash tizimlari yetarli darajada shakllanmagan. Shu sababli, zamonaviy texnologiyalar, gamifikatsiya, mikroo‘qitish, fact-checking mashqlari, vizual savodxonlik treninglari, algoritmik xabardorlik va data-fikrlashga asoslangan usullarni joriy etish zarurati tug‘ilmoqda.

O‘zbekiston kontekstida media savodxonlikni oshirishning o‘ziga xos jihatlaridan biri — mahalliy til, madaniyat va axborot maydoni bilan chambarchas bog‘liqligidir. Mahalliy ommaviy axborot vositalari, bloglar, Telegram kanallar, ijtimoiy tarmoqlar va onlayn nashrlar orqali axborot iste’moli madaniyati shakllanmoqda. Shuning uchun ham bu jarayonda faqat xorijiy tajribalarni ko‘r-ko‘rona ko‘chirish emas, balki O‘zbekiston sharoitiga mos modelni ishlab chiqish muhimdir. Media savodxonlik darslari va treninglari yoshlar, o‘qituvchilar, talabalar hamda jamoatchilik o‘rtasida tanqidiy fikrlash, dalilga tayanish, ijtimoiy tarmoqlarda etik me’yorlarga rioya qilish, axborotni tekshirish, vizual materiallarni tahlil qilish, algoritmik tavsiyalarni anglash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi — O‘zbekistonda media savodxonlikni oshirishning zamonaviy, amaliyotga yo‘naltirilgan va mahalliy kontekstga mos usullarini ilmiy asosda tahlil qilishdir. Tadqiqotda media savodxonlikni rivojlantirishda interaktiv ta’lim, loyiha asosli o‘qitish, gamifikatsiya, raqamli simulyatsiyalar, fact-checking laboratoriyalari, vizual tahlil va mikroo‘qitish kabi metodlar samaradorligi yoritiladi. Shuningdek, o‘qituvchilar uchun kaskadli tayyorlash modeli, talabalarning axborot madaniyatini baholash rubrikasi va real platformalar bilan ishlash amaliyoti (ijtimoiy tarmoqlar, onlayn nashrlar, podkastlar) asosida ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar taqdim etiladi.

Natijada, tadqiqot O‘zbekiston sharoitida media savodxonlikni oshirishning integrativ modelini taklif etadi. Bu model tanqidiy fikrlash, algoritmik xabardorlik va vizual dalillashuvni yagona tizimda birlashtirgan holda, fuqarolarning axborot madaniyatini rivojlantirish, yoshlarni dezinformatsiyadan himoya qilish va raqamli jamiyatda faol, mas’uliyatli ishtirokchi sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Shu tarzda, media savodxonlik ta’limi nafaqat axborot iste’molini boshqaruvchi omil, balki ijtimoiy barqarorlik, madaniy yangilanish va intellektual taraqqiyotning asosiy kafolati sifatida namoyon bo‘ladi.

O‘zbekistonda media savodxonlikni oshirish jarayonini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan yaxlit tasvirlaydi hamda taklif etilayotgan yondashuvlarning samaradorligini o‘quv jarayoni, platformalar mexanizmi va ijtimoiy kontekst kesishmasida asoslaydi. Avvalo, media savodxonlikning mazmun-mohiyati tanqidiy fikrlash, manbashunoslik, dalillash, vizual dalil va etik xulq ko‘nikmalari bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, bu

ko'nikmalar o'zaro kuchaytiruvchi sikl sifatida ishlashi lozim: foydalanuvchi axborotni izlash jarayonidayoq manba haqiqiyligini tekshiradi, tahlil chog'ida narrativ va vizual elementlar uyg'unligini baholaydi, baholash bosqichida manfaatlar va motivlarni ochadi, yaratish bosqichida esa platforma qoidalari, mualliflik huquqi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va auditoriya etikasi tamoyillariga amal qiladi. Shu siklni ta'limiy dizayn orqali real platforma amaliyotiga bog'lash, ya'ni ijtimoiy tarmoqlarda uchraydigan post, video, stori, vlog, podkast va onlayn maqolalar bilan ishlashni mashq darajasidan loyihaga ko'tarish maqsadga muvofiqdir. Bunda fact-checking laboratoriyalari markaziy rol o'ynaydi: talaba va o'qituvchi birgalikda dalil zanjiri quradi, manbalarni bir-biriga qiyoslab ko'radi, qarama-qarshi dalillarni izlaydi, vizual materiallar uchun metadata, kontekst, kadr kompozitsiyasi, montaj izlari va grafiklarning semantikasini tahlil qiladi. Loyiha yakunida dalil xaritasi, manba matritsasi va xulosa-pozitsiya bayonnomasi taqdim etiladi; bu hujjatlarning har biri baholash rubrikasiga ulanadi va talabaning individual hamda guruh natijasini shaffof qayd etadi.

Algoritmik xabardorlik media savodxonlikning muhim tarkibiy qismi bo'lib, foydalanuvchining platformalardagi ko'rish maydoni qanday shakllanishini anglashini talab qiladi. Tavsiya tizimlari, trend tanlov, qidiruvdagi avtokomplet takliflar, reklama va brendlashgan kontentni farqlash, shaxsiylashtirish filtrlari orqali auditoriya segmentatsiyasining ishlashi oddiy tajriba orqali ko'rsatib beriladi: talabalar yangi profil ochadi, so'rovlar tarixini turlicha shakllantiradi, vaqt o'tishi bilan lenta va tavsiya o'zgarishini qayd qiladi, so'ng natijalarni taqqoslaydi. Shu bilan birga, "virallik = ishonchlilik" taxminining xatoligi misollar bilan ochiladi; jamoatchilikda ko'p tarqalgan, ammo keyin rad etilgan yangiliklar ustida replika-tahlillar bajariladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, auditoriya algoritmlar mexanizmini tushungan sari refleksiv iste'mol xulqi kuchayadi: foydalanuvchi ko'rgan kontentni yakka manba sifatida qabul qilmaydi, qarshi dalillarni izlash, ko'p manbali tekshiruv va vaqt omilini (yangilikning chiqish sanasi, yangilanishi, muallif reputatsiyasi) tizimli baholashga o'tadi. Bu jarayonni didaktik jihatdan qo'llab-quvvatlash uchun mini-sessiyalar shaklidagi mikroo'qitish bloklari joriy qilinadi: 10–15 daqiqalik tezkor mini-mavzular algoritmik tavsiyalar, reklamani aniqlash, rasmiy-e'lonlar manbazanjiri, feykni aniqlovchi belgilarning qisqa chek-listlari bilan almashinib boradi. Mikroo'qitish bloklari gamifikatsiya elementlari — ball, daraja, odat zanjiri va "samarali tekshiruvchi" nishonlari bilan mustahkamlanadi, bu esa motivatsiyani barqaror tutadi.

Vizual savodxonlik talabaning rasm, video, infografika, xarita va diagrammalarni "ko'rish" bilan cheklanmay, "o'qish" va "talqin" qilish qobiliyatini shakllantiradi. O'quv jarayonida bir nechta usul uyg'unlashtiriladi: kadr kompozitsiyasini tahlil qilish, dinamik montajning emotsional ta'sirini ajratish, grafiklarda ko'rsatilgan me'yor (bazis chiziq), masshtab, o'q yo'nalishi, o'rtacha

qiymat, median va dispersiya kabi statistik elementlarni anglash, “cherry-picking” va “yolg‘on taqqoslash”ni fosh etish. Talabalar bir xil ma’lumotni turli vizual formatlarda ifodalab ko‘rish orqali dizaynning dalil qabul qilinishiga ta’sirini tajribada sezadi. Natijada, ular auditoriya uchun tushunarli, dalilga sodiq va etik-neytral vizual dalillar yaratishga intiladi. Bu maqsadni qo‘llab-quvvatlash uchun STEAM yondashuvi joriy etiladi: informatika va matematika elementlari bilan statistik savodxonlik, san’at komponenti orqali vizual dizayn me’yorlari, ijtimoiy fanlar orqali narrativ talqin va kontekstual etik muhokama o‘zaro kesishadi. STEAM integratsiyasi, ayniqsa, mahalliy ijtimoiy masalalarni yoritishda dalillarni vizualizatsiya qilish va ularni sharhlashda ayni muddao bo‘lib, o‘quvchilarda “go‘zal ko‘rinish” emas, “to‘g‘ri talqin” mezoniga yo‘naltirilgan yondashuvni mustahkamlaydi.

Metodik paketni amaliyotga tatbiq etish uchun kaskadli tayyorlash modeli qo‘llanadi: dastlab kichik guruh o‘qituvchilar intensiv treningdan o‘tadi, so‘ng ular o‘z ta’lim muassasalarida mini-treninglar o‘tkazadi va tajribani ko‘paytiradi. Kaskadning har bir bosqichida rubrikatorlar yordamida ko‘nikmalar o‘lchanadi; rubrikator tarkibiga manba ishonchliligi, dalil zanjiri, qarshi dalillar bilan ishlash, vizual dalillashuv sifati, platforma etikasi va xavfsizlik ko‘nikmalari kiritiladi. Ushbu rubrikator nafaqat baholash vositasi, balki o‘qitishning o‘zi uchun yo‘riqnoma, chunki u o‘quvchi natijasini talqin qilishda muhokama va tahlilni birlashtiradi. Baholash jarayonida pre-test va post-testlar qo‘llanadi, bunda nazariy savollar bilan cheklanmay, real postlar, maqolalar, videolar, hikoyalar va infografikalar bilan ishlashga yo‘naltirilgan topshiriqlar beriladi. Pilot natijalar asosida rubrikator indikatorlari qayta ko‘rib chiqilib, mahalliy auditoriyaning til va uslubiy xususiyatlari, texnologik imkoniyatlari hisobga olinadi.

Mahalliy kontekstga moslashtirish media savodxonlikni muvaffaqiyatga eltuvchi shartlarning eng muhimidir. O‘zbekiston axborot maydoni o‘ziga xos til birliklari, janr ustuvorligi, platforma odatlari va madaniy ko‘nikmalar bilan tavsiflanadi. Shu bois, case-study materiallar mahalliy onlayn nashrlar, bloglar, Telegram va boshqa messenjer kanallari, YouTube va qisqa video formatlaridan olinadi. Talabalar o‘zlari kuzatayotgan kontentdan misollar keltirib, “mahalliy nutq me’yori — global etik me’yori” o‘rtasidagi muvozanatni muhokama qiladi; masalan, shaxsiy hayot daxlsizligi, bolalar ishtirokidagi videolar, reklama va hamkorlik belgilari, qonunchilikdagi cheklov va ogohlantirishlar. Bu muhokamalar etik me’yorlarni abstrakt mavzu emas, kundalik qarorlar majmuasi sifatida ko‘rsatadi. Shu bilan birga, mahalla va maktab kutubxonalari, yoshlar markazlari huzurida “media klub”lar tashkil etish tajribasi ham qo‘llab-quvvatlanadi: bu klublarda haftalik mavzular, mini-tajriba va vizual tahlil sessiyalari, ota-ona uchun “tezkor qo‘llanma”lar ishlab chiqiladi. Ota-onalar bilan ishlash, ayniqsa, kichik yoshdagi auditoriyada ekran

vaqti, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, onlayn zo'ravonlik va kiberbulling masalalarida profilaktik ta'sir ko'rsatadi.

Platforma-amaliyoti bilan bog'liq yondashuvlar jurnalistika va filologiya yo'nalishidagi talabalarda kontent yaratish jarayonini ham mas'uliyatli yo'nalishga buradi. Talabalar mustaqil ravishda reportaj, sharh, intervyu, podkast epizodi yoki qisqa video tayyorlaydi, bunda manba xaritasi, intervyu ruxsatnomalari, ko'pruq dalil uchun "ikkinchi manba" tamoyili va vizual etikaga rioya etadi. Tayyor kontentga doir tahririy kengashga o'xshash muhokama o'tkazilib, dalil zanjiri zaif joylari, sarlavha va "lede"ning aniqligi, vizualning ma'lumotiy yuki, shuningdek, sharhlar bo'limida muloqot etikasi tahlil qilinadi. Shu jarayon orqali media savodxonlik iste'molchi ko'nikmasidan ishlab chiqaruvchi mas'uliyatiga ko'tariladi va "o'rganganini yaratishda namoyish etish" tamoyili kuchayadi. Natijada, nafaqat feyklarni fosh qiluvchi passiv himoya, balki ishonchli va foydali kontent yaratishga intiluvchi faol pozitsiya shakllanadi.

Amaliy joriy etishda infratuzilma va vaqt cheklovlari muqarrar, shuning uchun o'quv modullari modulli va moslashuvchan tuziladi: har bir modul mustaqil ishlay oladi, lekin to'plam sifatida uzviy kursni hosil qiladi. Masofaviy va gibrid formatlar uchun ochiq resurslar, qisqa videodarslar, chek-listlar, case-banklar va o'qituvchi uchun "dars ssenariylari" to'plami tayyorlanadi. Shuningdek, ta'lim muassasalari o'rtasida hamkorlik tarmoqlari — bir maktabda sinovdan o'tgan ssenariy boshqasida takroran qo'llanilib, natijalar solishtiriladi — barqaror ko'paytirishga xizmat qiladi. Natijalar muntazam monitoring tizimi orqali to'planadi: rubrikator ballari, talaba refleksiylari, ota-ona va o'qituvchi fikrlari, shuningdek, platforma xavfsizlik ko'nikmalaridagi o'zgarishlar (parol gigiyenasi, maxfiylik sozlamalari, yolg'on tanishuv va firibgarliklarni aniqlash) indikator sifatida kiritiladi.

Shu asosda shakllangan integrativ model O'zbekiston sharoitida media savodxonlikni oshirishga doir kompleks yechimni taklif etadi: fact-checking va vizual dalillashuv orqali dalil markazli fikrlash, algoritmik xabardorlik orqali platformalar mexanizmini anglash, gamifikatsiya va mikroo'qitish orqali motivatsiya va barqarorlik, STEAM integratsiyasi orqali dalil va dizayn uyg'unligini ta'minlash, kaskadli tayyorlash orqali esa o'qituvchilarning professional hamjamiyatini kengaytirish. Bularning barchasi mahalliy til, madaniyat va axborot maydonining o'ziga xosliklarini e'tiborga olgan holda, ta'lim siyosati va ijtimoiy hamkorlik bilan birga borishi zarur. Yaxlit yondashuv natijasida media savodxonlik ko'nikmalari nafaqat dars va sinovlar doirasida, balki kundalik hayotda, fuqarolik muloqotida va professional faoliyatda real qarorlar sifatida namoyon bo'ladi; bu esa dezinformatsiya xavflarini kamaytirib, ishonchli axborot almashinuviga tayanadigan barqaror kommunikativ muhitni shakllantiradi

O'zbekistonda media savodxonlikni rivojlantirish bugungi kunda nafaqat ta'lim tizimi, balki jamiyatning kommunikativ madaniyati, axborot xavfsizligi va intellektual barqarorligi uchun strategik zaruratdir. Raqamli muhitda axborot oqimlarining keskin ortishi, dezinformatsiya, manipulyativ kontent va sun'iy intellekt asosidagi soxta axborotlar sharoitida har bir fuqaro tanqidiy fikrlovchi, dalilga tayanuvchi va mas'uliyatli axborot iste'molchisi hamda yaratuvchisi bo'lishi lozim. Shu bois media savodxonlik ta'limining zamonaviy usullarini ishlab chiqish va ularni mahalliy kontekstda amaliyotga tatbiq etish dolzarb ilmiy va ijtimoiy masala sifatida qaraladi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, media savodxonlikni samarali oshirish bir yo'nalishdagi nazariy darslar bilan emas, balki integrativ, faol va interaktiv usullar majmuasi orqali amalga oshadi. Fact-checking laboratoriyalari, algoritmik xabardorlik treninglari, vizual savodxonlik mashg'ulotlari, gamifikatsiya va mikroo'qitish bloklari, shuningdek STEAM yondashuviga asoslangan darslar bu borada eng yuqori natijalarni beradi. Ayniqsa, real platformalar — ijtimoiy tarmoqlar, onlayn nashrlar, bloglar va podkastlar bilan bevosita ishlash orqali o'quvchi yoki talaba o'zining axborot xatti-harakatlarini tahlil qilish, baholash va tuzatish imkoniga ega bo'ladi.

Media savodxonlikni rivojlantirishda kaskadli o'qitish modeli muhim ahamiyat kasb etadi: bu yondashuv o'qituvchilarning o'zaro tajriba almashish, modullarni mahalliyashtirish va metodik ko'rsatmalarni amaliyotga joriy etish imkonini beradi. Shu bilan birga, baholash jarayonini tizimlashtirish uchun ishlab chiqilgan rubrikator modeli — manba ishonchliligi, dalil zanjiri, qarshi dalillar bilan ishlash, vizual dalillashuv, etik me'yorlar va platforma xavfsizligi kabi indikatorlar orqali o'quvchi kompetensiyasini aniqlashda samarali vosita sifatida o'zini oqlaydi.

Mahalliy axborot maydonining xususiyatlarini hisobga olish esa bu jarayonning muvaffaqiyatli kechishini ta'minlaydi. O'zbekistonning madaniy, til va axborot realiyalari xorijiy modellardan farq qilgani sababli, media savodxonlikni oshirish strategiyasi ham o'ziga xos milliy kontent, misollar va case-studylar asosida qurilishi zarur. Shu tarzda ishlab chiqilgan integrativ model media savodxonlikni shunchaki texnik ko'nikma emas, balki fuqarolik mas'uliyati va ijtimoiy ongning ajralmas qismi sifatida shakllantiradi.

Umuman olganda, tadqiqot shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston sharoitida media savodxonlikni oshirishning zamonaviy usullari quyidagi tamoyillar asosida muvaffaqiyatli amalga oshiriladi: tanqidiy fikrlashni markazga qo'yish, dalilga tayanish madaniyatini shakllantirish, vizual dalillashuvni mustahkamlash, algoritmik xabardorlikni oshirish, raqamli etikani rivojlantirish va o'quv jarayonini motivatsion, interaktiv hamda barqaror mexanizmlar bilan qo'llab-quvvatlash. Natijada, bu yondashuvlar orqali media savodxon, axborotga tanqidiy yondashuvchi, mas'uliyatli fuqarolik madaniyatiga ega, raqamli davr talablariga javob beruvchi yangi avlod shakllanadi.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **UNESCO.** *Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines.* Paris: UNESCO, 2013.
2. **Livingstone, S., & Bulger, M.** *A Global Framework for Media and Information Literacy.* London: LSE Media Department, 2014.
3. **Potter, W. James.** *Media Literacy.* 9th Edition. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2022.
4. **Hobbs, Renee.** *Digital and Media Literacy: Connecting Culture and Classroom.* Corwin Press, 2011.
5. **Aufderheide, Patricia.** *Media Literacy: A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy.* Aspen Institute, 1993.
6. **Buckingham, David.** *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture.* Polity Press, 2003
7. **Silverblatt, A., Ferry, J. K., & Finan, B.** *Approaches to Media Literacy: A Handbook.* New York: Routledge, 2015.
8. **European Commission.** *European Media Literacy Index 2023.* Brussels: Open Society Institute, 2023.
9. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-5106-son Qarori.** *Axborot sohasini yanada rivojlantirish hamda ommaviy axborot vositalarini qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida.* — Toshkent, 2021-yil 10-mart.
10. **Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi.** *Raqamli savodxonlikni oshirish konsepsiyasi.* — Toshkent, 2022.
11. **Fayzullayev, F. F.** *Raqamli transformatsiya sharoitida axborot madaniyati.* — Toshkent: O'zDJTU nashriyoti, 2023.
12. **Nazarova, G. M.** *Axborot savodxonligi va raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishning didaktik asoslari.* — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.
13. **UzA axborot agentligi.** *Media savodxonlik: yoshlar orasida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish omillari.* — [www.uza.uz](http://www.uza.uz), 2024-yil 5-aprel.
14. **Akhmedova, D. R.** *Gamifikatsiya va mikroo'qitish asosida media savodxonlikni oshirish tajribasi.* — "Zamonaviy ta'lim" jurnali, 2024, №4, 29–36-betlar.
15. **MediaCentr Uzbekistan.** *Media va axborot savodxonligi bo'yicha o'quv qo'llanma.* — Toshkent, 2023.
16. **Yuldasheva, N. A.** *Talabalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda media ta'lim texnologiyalari.* — Toshkent: O'zDJTU ilmiy to'plami, 2024.
17. **Khan, M., & Ahmad, S.** *Gamification in Education: Enhancing Digital Literacy.* — *Journal of Educational Technology*, 2021, Vol. 18(2), pp. 110–119.
18. **O'zbekiston Milliy teleradiokompaniyasi.** *Media savodxonlikni oshirish bo'yicha milliy dastur loyihasi.* — Toshkent, 2023.